

فریادرسی باید علیه اطاله دادرسی!

طولانی شدن فرآیند دادرسی و افزایش هزینه‌های آن از معضلات مهم مراجعان دستگاه قضاست

هیئت‌رئیس یک شعبه اول

طولانی شدن روند بررسی پرونده‌های قضایی و هزینه‌های زیاد رسیدگی به این پرونده‌ها از مشکلات بسیاری از مراجعه‌کننده‌ها به قوه قضائیه است. در سال‌های اخیر دستگاه قضا روند دادرسی را نسبت به گذشته کاهش داد اما هزینه‌های زیاد رسیدگی به پرونده‌های قضایی همچنان پابرجاست، تا جایی‌که اخیراً رئیس جدید قوه قضائیه هم به این افزایش هزینه‌ها انتقاد کرده است. حل مشکلات نظام و کالت و همچنین ساماندهی مؤسسات حقوقی از ضروریات است. برای از بین بردن بدبینی مردم نسبت به جامعه و کالت، تعریفه‌ها و حق‌الوکاله‌ها باید واقعی و شفاف شود. مردم و دستگاه‌ها باید بدانند که حق‌الوکاله‌ها چقدر است. قوه قضائیه باید با سرعت از این قبیل مشکلات عبور کند تا بتواند به عمق بخشیدن به امور دست یابد.

■ **اگر کسی پول نداشت و کیل بگیرد**

برخورد با فسادها و آسیب‌ها در بدنه و کالت و کارشناسی در سال‌های اخیر جدی گرفته شده اما لازم است که ادامه‌دار باشد. خود این مجموعه‌ها پیش از هر کاری باید مدعی مقابله با فساد باشند، زیرا چهره این نهادها نباید با حضور چند فرد متخلف و فاسد نزد مردم تحریب شود. از سوی دیگر در جایی که پول کافی، وکیل یا کارشناس می‌خواهد نسبت به هم‌صنفان خود امر داری را انجام دهد، حتماً لازم است که دیدگاهی که مردم نسبت به این قضیه دارند را در نظر قرار دهد. قوه قضائیه در سال‌های اخیر نسبت به افزایش هزینه‌های دادرسی هم موضع مخالف داشته است به طوری که همواره در جلساتی که رئیس سابق دستگاه قضا با سایر قوه داشت تأکید بر این بوده که قوه قضائیه به هیچ‌عنوان موافق بالا رفتن هزینه‌های دادرسی نیست و این هزینه‌ها باید کاهش یابد و دسترسی مردم به عدالت تسهیل شود. سال گذشته سیدابراهیم رئیسی در جمع وکلا، کارشناسان رسمی، خورقدانان، اساتید حوزه و دانشگاه و نمایان استان رضوی در همین خصوص تأکید کرد به همکاران خود نیز گفته‌ام که اگر کسی پول نداشت و کیل بگیرد یا زبان حقوقی برای بیان حق خود را نداشته، باید آن قدر زمینه احقاق حق در دستگاه فراهم باشد که بتواند به حق خود برسد و گر نه چنین

نظر کارشناس

کاهش کیفیت آرا با دادرسی طولانی

علیرضا سزاوار

زمان ممکن ترمیم و جبران شود ولی طولانی شدن زمان دادرسی می‌تواند این احیای نظم را دچار چالش و به نحو غیر ممکن بسازد؛ و آن آثار خودش را که می‌تواند بازدارنده یا پیشگیرانه باشد از دست بدهد. در واقع طولانی شدن فرآیند دادرسی می‌تواند اشخاص را از عواید و منافع یک دادرسی سریع و منصفانه محروم کند و نارضایتی عمومی و عدم اقبال مردم از دستگاه قضا را به دنبال داشته باشد. درباره این که چه چیزی باعث اطاله دادرسی می‌شود باید گفت مهم‌ترین موضوعاتی که بعد انسانی است مانند ناآشنایی مردم با مسائل حقوقی، طرح دعوی غیرصحیح، عدم استفاده از وکیل و مشاور حقوقی و عدم آشنایی دست‌اندرکاران عدالت با دانش قضایی روز و کارآمد که بعد انسانی دارد می‌تواند باعث اطاله دادرسی شود. همچنین تأخیر ادارات و مراکز مسئول در پاسخدهی به استعلامات قضایی و آماده نبودن ساختار هم می‌تواند باعث اطاله دادرسی شود؛ البته امروزه شاهد هستیم که به‌کارگیری شیوه‌های الکترونیک در بحث دادرسی الکترونیک بسیاری از این مشکلات را مرتفع کرده است اما آماده نبودن زیرساخت‌ها و عدم استفاده از دادرسی الکترونیک می‌تواند باعث اطاله دادرسی شود.

را‌حل رفع اطاله دادرسی، شناسایی مشکل و علل اطاله دادرسی و تلاش در رفع آنها از طریق اصلاح ساختار قضایی در فرآیند دادرسی با اصلاح موضوعاتی که باعث اطاله دادرسی می‌شود، است که در بحث سند تحول قضایی این موضوع مورد توجه قرار گرفته است یعنی شناسایی مشکل و تلاش در جهت رفع آن.

اگر ما علل اطاله دادرسی را شناسایی و آنها را با وضع قوانین یا اصلاح ساختار برطرف کنیم، قطعاً می‌توانیم موضوع اطاله دادرسی را حل کنیم و امنیت قضایی و اعتماد عمومی به دستگاه عدالت و دادگستری را احیا کنیم و آن را در ذهن مردم ایجاد کنیم که دستگاه قضا و عدالت همیشه در اسرع وقت و کوتاه‌ترین زمان ممکن احقاق حق خواهد کرد و جلوی اعمالی که مصداق بی‌عدالتی باشد را خواهد گرفت.

عباس تدین، کارشناس مسائل حقوقی

اطاله دادرسی می‌تواند اشخاص را از عواید و منافع یک دادرسی سریع و منصفانه محروم کند و نارضایتی عمومی و عدم اقبال مردم از دستگاه قضا را به دنبال داشته باشد.

یکی از شرایط مهم محاکمه عادلانه قطعاً رسیدگی و صدور حکم در اسرع وقت و در کوتاه‌ترین مهلت ممکن است؛ به همین دلیل اسناد بین‌المللی همچنین قوانین عادی کشور ما مثل قانون آیین دادرسی کیفری به این موضوع توجه کردند.

در ماده ۳ قانون آیین دادرسی کیفری می‌خوانیم که مراجع قضایی باید با بی‌طرفی و استقلال کامل به اتهام‌انسانی به اشخاص در کوتاه‌ترین زمان و مهلت ممکن رسیدگی و تصمیم مقتضی اتخاذ نمایند و از هر اقدامی که باعث ایجاد اختلال یا طولانی شدن فرآیند دادرسی کیفری می‌شود، جلوگیری شود. هرچند این مقرر در امور کیفری است ولی در امور مدنی هم به همین صورت است، در واقع تسریع در احقاق حق یک دادرسی عادلانه و منصفانه محسوب می‌شود.

اگر ما با یک دادرسی طولانی مواجه شویم، اولین اتفاقی که می‌افتد این است که امکان برقرضا و نظام قضایی و نظام دادرسی لاجرم افزایش پیدا می‌کند و این امر هم قطعاً باعث کاهش کیفیت آرا و تصمیمات قضایی و حتی افزایش اشتباهات قضایی می‌شود و نتیجه چنین موضعی نارضایتی مراجعان به دستگاه عدالت و قضااست.

طولانی شدن دادرسی و به تبع آن حل و فصل اختلافات و تأخیر در صدور تصمیمات قضایی می‌تواند باعث تأخیر در احقاق حق شود که خود یک نوع بی‌عدالتی است؛ یعنی اطاله دادرسی می‌تواند حتی اگر حکمی هم به نفع اشخاص صادر شود، آن گونه که شایسته و بایسته است از آنها احقاق حق کند.

اگر رأی بعد از مدتی متعارف‌صادر شود آن آثاری که می‌توانست در زمان خود داشته باشد را الان ندارد و مانند بحث تورم در حوزه اقتصادی است. طولانی شدن فرآیند دادرسی ممکن است شخصی را به یک حکم برساند اما قطعاً با تورم اقتصادی آن حکم می‌تواند منصفانه و عادلانه نباشد و جبران‌کننده خسارت اشخاص نباشد و در بعد جرم هم همین‌گونه است.

نظم اجتماعی که از وقوع جرم اختلال پیدا کرده است، باید در کوتاه‌ترین

دستگاهی نمی‌تواند در تراز انقلاب و ارزش‌های اسلامی باشد. این مشکل اما همچنان پابرجاست و حتی رئیس جدید دستگاه قضا هم از این بابت اخیراً گلایه کرد.

■ **هزینه ۲۳۰ میلیون برای دادخواست یک میلیاردی**

حجت‌الاسلام محسنی ازای در جلسه دوشنبه ۲۸ تیر شورای عالی قوه قضائیه با اشاره به بالا بودن هزینه‌های دادرسی در دعوی حقوقی و کیفری به معاونت حقوقی مأموریت داد این موضوع را مورد بررسی قرار دهد تا هر میزان که امکان دارد از این هزینه‌ها کاسته شود.

وی به ذکر نمونه‌ای در این زمینه پرداخت و گفت: در یکی از پرونده‌های حقوقی که اخیراً بررسی کردم دیدم که برای یک دادخواست یک میلیاردی، مبلغ ۴۳۰ میلیون هزینه شده که حدود ۵۰ درصد از کل دادخواست بوده که بخش عمده آن دستمزد وکیل، کارشناس و هزینه دادرسی بوده است. علاوه بر زمانی که افراد برای پیگیری یک دعوای حقوقی صرف می‌کنند، پول کلانی باید برای وکیل و کارشناسی و هزینه‌های پرداخت نیز امانت داده شود که بسیاری از مردم توان پرداخت این مبالغ را ندارند و باید برای آن تدبیر کنند. رئیس قوه قضائیه افزود: ممکن است در مقام مقایسه گفته شود که در فلان کشور هزینه رسیدگی به دعوی بیشتر است اما ما باید این مسئله را نسبت به شرایط کشور خودمان مورد ارزیابی قرار دهیم. اگر لازم است قانونی یا رویه‌ای اصلاح نشود تا هزینه رسیدگی به دعوی کاهش یابد باید انجام شود تا بتوانیم با سرعت بیشتری در مسیر تسهیل کار مردم و خدمت‌رسانی کم‌هزینه‌تر و بی‌منت به مردم گام برداریم.

■ **مأموریت به سازمان بازرسی**

موضوع معطل ماندن مردم در دستگاه‌های اجرایی و قوه قضائیه هم در روزهای اخیر در دستور کار دستگاه قضا و به طور خاص، سازمان بازرسی کل کشور قرار گرفته است. انتقادهای زیادی وجود دارد که گاهی مردم بی‌وجه در ادارات معطل می‌شوند و کارشان به تأخیر می‌افتد. بعضی اوقات، مقررات و قوانین پیچیدگی‌هایی دارد که باید روند آن طی شود اما مواردی هست که بدون هیچ ضرورتی موجب تعلل مردم و سرگردانی آنها در ادارات می‌شود که باید با این مسئله برخورد شود. فلسفه وجودی دادرسی در دستگاه‌های اجرایی و قوه قضائیه هم همین است. یکی از وظایف اصلی خراست‌ها بر خورد با عوامل معطل ماندن مردم در ادارات و کسانی است که چوب لای چرخ می‌گذارند و با خدماآشتان با فساد همراه است که سازمان بازرسی موظف شده است تا از خراست‌های دستگاه‌های مختلف در این زمینه گزارش بخواهد.

■ **برخورد با وکلای کارچاق‌کن**

در همین رابطه هم رئیس قوه قضائیه با بیان اینکه نباید اجازه‌ دهیم مردم حالا که با مشکلات دیگر روبه‌رو هستند، در پیچ و خم اداری دستگاه‌ها، نهادها و مؤسسات عمومی هم معطل شوند. از سازمان بازرسی کل کشور خواست با همکاری نیروهای خود و همچنین مجموعه‌های نظارتی دستگاه‌ها عناصر خاطی را شناسایی با آنها برخورد کند.

وی در بخش دیگری از سخنانش در جلسه شورای عالی قوه قضائیه از عملکرد مرکز حفاظت و اطلاعات قوه قضائیه در شناسایی و بازداشت ۱۹ نفر از عناصر فاسد و کارچاق‌کن در تهران اعم از ۱۵ وکیل و چند کارمند دادگستری در روزهای اخیر تقدیر کرد.

حجت‌الاسلام محسنی ازای تصریح کرد اقدامات چند فرد خاطی آثار سوئی از جمله ذهنیت‌سازی منفی در مردم نسبت به کارکنان خدم دستگاه قضایی داشته و نسبت به آنها سوگیری هم معطل وجود می‌آورد به نحوی که ۸۰ هزار وکیل را بدنام کرده و موجب بی‌اعتمادی مردم به نظام قضایی می‌شود، و بر همین اساس رسیدگی سریع به این پرونده و اطلاع‌رسانی درباره آن باید مورد توجه ویژه قرار گیرد.

می‌شوند و عطای احقاق حق خود را به لقایش می‌بخشند.

با تمام احترامی که برای مراجع قضایی قائل هستیم، اما باید بگوییم که متأسفانه روند رسیدگی به پرونده‌ها آن‌طور که گفته می‌شود خوب نیست. گواه این ادعا هم طولانی شدن پروسه دادرسی‌هایی است که صراحتاً در قانون حکم آنها مشخص شده است.

نکته قابل اشاره دیگر اینکه متأسفانه در برخی قوانین شکلی، اشکالاتی وجود دارد که به متخلفان و متهمان این اجازه را می‌دهد که روند رسیدگی به تخلفاتشان را به تأخیر بیندازند مانند اینکه فردی که از او شکایت شده و خود می‌داند که تخلفی آشکار را انجام داده، عنوان می‌کند که سه ابلاغیه باید برای او ارسال شود که هر کدام هفته‌ها یا ماه‌ها طول می‌کشند، از این رو به راحتی برای خود زمان می‌خرد. این تنها یکی از اشکالات قانونی است که در مسیر شکایات طرفین وجود دارد.

حال چندین سوال از مسئولان، مدیران و قضات قوه قضائیه دارم:

۱- اینکه آن‌می‌توان بعد از اولین ابلاغیه و عدم حضور یکی از طرفین در نوبت دوم وقت دادرسی رأی را صادر کرد تا فرد سوءاستفاده‌کننده از

قانون موجود راهی برای خرید زمان نداشته باشد؟

۲- به چه دلیل مراجعه‌کنندگان باید روزها و هفته‌های زیادی را در

انتظار یک ابلاغیه بمانند تا تکلیف شکایات‌شان روشن شود؟

۳- آیا نمی‌توان به روند بررسی پرونده‌ها سرعت بخشید، آن هم پرونده‌هایی که قانون صراحتاً حکم خود را درباره آنها مشخص کرده، به طوری که عدم رعایت آنها تخلف محسوب می‌شود؟

۴- آیا بهتر نیست به جای زمان دادن به متهمان و متخلفان روند دادرسی‌ها را سرعت بخشیم تا شاهد کاهش مراجعه به مراجع قضایی باشیم؟

یادداشت

علوم قضایی

ورسالت دانشجوی

■ **احمد منصوری***

به نظر شما چند درصد دانشجویان با هدف مشخص وارد دانشگاه می‌شوند و رسالت نهایی خود را می‌دانند؟ در پاسخ به جرئت می‌توان گفت بیش از ۸۰ درصد دانشجویانی که وارد دانشگاه می‌شوند، رسالت حقیقی خود را فراموش می‌کنند. یا وارد حاشیه می‌شوند یا مشغول کارهای مختلفی می‌شوند که فرصت فکر کردن به این قبیل مسائل را ندارند اما اینجاست که دانشگاه نیز اهمیت خاص خود را پیدا می‌کند و در شناساندن اهداف و رسالت دانشجوی اثر فوق‌العاده‌ای از خود نشان می‌دهد.

از جمله تفاوت‌های دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری دادگستری همین است که از همان ابتدا افرادی راگزینش و انتخاب می‌کند که هدف‌هایشان را می‌شناسند که این اهداف، متناسب با رسالت انقلاب اسلامی و زمینه‌ساز تشکیل حکومت عدل محور مهدوی می‌باشد. این دانشگاه همچنین ر‌آسأ رسالت دانشجوی و اهدافش را تبیین کرده و در هر لحظه آنها را به دانشجویانش یادآوری می‌کند تا مبادا به انحراف کشیده شوند یا از آن اهداف فاصله بگیرند.

جای آن است که در اینجا به سخنانی از رهبر معظم انقلاب نیز اشاره کنیم: «هن می‌خواهم غالب یا بیش از غالب بدنه دانشجویی کشور، مجموعه‌های متعهد و دارای احساس مسئولیت نسبت به آرمان‌های دانشجویی باشند. یکی از این آرمان‌ها مسئله علم است، دومی عدالت‌خواهی است و آرمان سوم، آزاداندیشی و آزادیخواهی است.» (۱۵/۸/۱۳۸۲) ملاحظه می‌کنیم که اولین اشاره رهبر انقلاب به مسئله علم است اما نه صرف علم بلکه علمی که راهگشا باشد و قابلیت تعلیم و تعلم داشته باشد و دومین موضوع، عدالت‌خواهی به معنای واقعی کلمه است و آن این است که فرد به دنبال تحقق عدالت در جامعه باشد و با مطالعه قانون اساسی بداند که لازم است به کدامین نهادها مراجعه کرده

و خواهان عدالت باشد و سومین مورد آزاداندیشی و آزادیخواهی است، یعنی اینکه خود را محدود به یک سری بندهای فکری نکند و آزادخواه و آزاده باشد. همچنین معظلم‌له در سیدار با دانشجویان توصیه‌هایی داشته‌اند از جمله: «**آرمان گروایی**: رسیدن در جامعه عادل، آزاد، پیشرفته، مؤمن، متعبد، مرفه، متحد، قوی و مستحکم و مستقل؛ این‌ها آرمان است.

واقع‌بینی: واقعات مثبت را ببینید؛ جمعیت جوان و با استعداد، توانایی‌های بظری فوق‌العاده، استعداد فوق‌العاده ملت، امکانات زیرزمینی، موقعیت جغرافیایی، پیشرفت کشور، اینها را ببینید، اینها واقعات است.

تلاش صدی و همه‌جانبه برای غلبه دادن گفتمان انقلاب در دانشگاه: برای این کار نتواستب واقعی لازم است، میزگرد، سخنرانی، نشریه، بحث‌های دو و سه نفره و جلسات تحلیل، این جور با مخاطبان تان بشنیدید.

فراموش نکردن و تبیین درست چند کلدیوازه اصلی «نقش مردم در حکومت»، «استقلال»، «نفی نظام سلطه»، «آزادی»، «عدالت».

تدبیر و تعبد در عمل و گفتار: وقتی که انسان طبق تکلیف عمل نمی‌کند، تعبد را راه می‌کند، خدای متعال هدایتش را از او می‌گیرد. **شجاعت در اقدام**: یعنی در انجام کارها و اقدام شجاعت داشته باشید. البته برای اینکه انسان اقدامی بکند، بایستی که جوانب کار را قشنگ بسنجد.

ایجاد شبکهای از نویسندگان دانشجویی فعال در نشریات دانشجویی: برای **ندایوم فعالیت‌ها در حوزه نشر**: اعتقاد من این است که این شبکهای که در نشریات دانشجویی قلم می‌زنند و کار می‌کنند، بایستی مجموعه‌هایی را تشکیل بدهند برای استمرار حرکت‌شان. برای بعد از دوره دانشجویی، همان‌طور که اشاره کردند درست است، همین‌هایی که الان در نشریات قلم می‌زنند یک روزی دانشجو بودند، لکن همه آن کسانی که در دوره دانشجویی اهل این کار بودند، وارد جریان قلم‌زنی در نشریات و اداره نشریات و مطبوعات و مانند اینها نشدند.»

از نظر نگارنده رسالت هر دانشجو با دانشجوی دیگر متفاوت است و این امر و تفکر در دانشگاه‌های مختلف بسیار مشهود است و در میان نخبه‌های دانشگاهی در رشته‌های گوناگون متفاوت و جنبه‌ای نسبی دارد و هر کس متناسب با سطح فرهنگی و زندگی اجتماعی و شرایط خانوادگی خود می‌تواند اهداف و اهداف خود را دارد. لکن رسالت یک دانشجوی مؤمن و متعهد و تراز انقلاب اسلامی را باید در این بدانیتم که تنها به درس و فضای دانشگاه محدود نباشد، موازین خود را مشخص نماید و در مسیر انقلاب و رهبری گام بردارد و عالم به عالم روز اخبار و اوضاع جهان باشد، در مورد مسائل مطالعه زیادی داشته باشد تا بتواند در مواجهه با شبهات مختلف در زمینه‌های گوناگون پاسخگو باشد.

اینجاست که نقش اساتید و دانشگاه هم پررنگ‌تر می‌شود و می‌تواند یک دانشجو را به مسیر درست راهنمایی کند و این امر آن قدر مهم است که امام خمینی(ره) در مورد آن چنین فرموده‌اند: «این افرادی که از دانشگاه می‌آیند، باید مخرب یک کشوری هستند یا سازنده آن کشور هستند.»

■ **دانشجوی کارشناسی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری**